

WALEWEIN

TEKST IN CONTEXT

Onder redactie van Frits van Oostrom en Hubert Slings

Walewein is ontwikkeld met subsidie van het Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds en de Gravin van Bylandt Stichting.

De reeks *Tekst in Context* is ontwikkeld voor gebruik in de Tweede Fase. Met behulp van aanpassingen in de dosering en docering is de reeks op tal van manieren inzetbaar: zowel voor havo 4/5 als voor vwo 4/5/6, zowel voor klassikale behandeling als voor zelfstudie, zowel voor integrale bestudering als voor gedeeltelijk gebruik, zowel voor een vrijblijvende kennismaking als voor toetsing met behulp van vragen en opdrachten op verschillende niveaus.

Walewein is het zevende deel in de reeks *Tekst in Context*.

Eerder verschenen:

- 1 *Karel en Elegast* (samenstelling Hubert Slings)
- 2 *Jacob van Maerlant* (samenstelling Ingrid Biesheuvel en Frits van Oostrom)
- 3 *Reinaert de vos* (samenstelling Hubert Slings)
- 4 *Wilhelmus en de anderen* (samenstelling Lia van Gemert e.a.)
- 5 *Verhalen over verre landen* (samenstelling Karel Bostoën)
- 6 *Warenar* (samenstelling Lia van Gemert en Marijke Meijer Drees)

Walewein

TEKST IN CONTEXT 7

Samengesteld door Petra Barendregt, Noor Bloem en John Verbeek
(Walewein-Stichting, Utrecht)

Amsterdam University Press
2006

Lay-out: Adriaan de Jonge, Amsterdam
Ontwerp omslag: Kok Korpershoek,
Amsterdam

ISBN-13 978 90 5356 637 4

ISBN-10 90 5356 637 6

NUR 612, 112

Amsterdam University Press
Amsterdam 2006

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoudsopgave

Voor je begint... 6
Vanden coninc Arture 10

Tekst

1 De Schildknaap. *Winnen of verliezen* 15

Context

2 Koning voor altijd. *Fantasia of werkelijkheid* 26

Tekst

3 De Rode Ridder. *Hemel of hel* 32

Context

4 'Ik wil ridder worden!' *Vechten of vluchten* 43

Tekst

5 Verliefd! *Kiezen voor Ysabele of voor Artur* 50

Context

6 Liefde in de middeleeuwen. *Liefde of lust* 60

Tekst

7 De Hertog. *Recht of onrecht* 64

Context

8 De middeleeuwse wereld. *Oost of west* 76

Tekst

9 De vos Roges. *Dier of mens* 81

Context

10 De Roman van Walewein. *Ridderroman of sprookje* 94

Tekst

11 Een verrassend slot. *Penninc of Pieter Vostaert* 102

Voor wie meer wil... 104

Vragen en opdrachten 106

Verantwoording 114

Begrippenlijst 116

Voor je begint...

Een middeleeuwse held

Dit boek bevat vijf avonturen van een middeleeuwse ridder: Walewein. Hij is één van de bekendste ridders aan het hof van koning Artur. De avonturen zijn afkomstig uit de *Roman van Walewein*, een bekend middeleeuws boek dat waarschijnlijk rond 1260, in de omgeving van Brugge (België) werd geschreven. De *Roman van Walewein* is één van de oudste verhalen in het Nederlands. De roman heeft de eeuwen overleefd in een **perkamenten**, met de hand geschreven boek: een **handschrift**. Dit handschrift wordt bewaard in de bibliotheek van de Universiteit Leiden. Het middeleeuwse verhaal wordt in 11.202 **versregels** verteld. Naast dit volledige verhaal is er nog een klein fragment (in totaal 388 regels) bewaard gebleven van een ander handschrift. Dit toont aan dat het verhaal meerdere keren is opgeschreven.

Het middeleeuwse boek

In de middeleeuwen werden boeken altijd met de hand geschreven. Het materiaal waarop werd geschreven was perkament. Dat werd gemaakt van dierenhuid, net als leer; perkament was erg kostbaar. Als iemand een tweede exemplaar van een boek wilde, moest het hele boek opnieuw met de hand worden overgeschreven. De benodigde materialen waren erg bewerkelijk (perkament, boekband, pen en inkt werden met de hand gemaakt) en het kostte veel tijd voordat een boek klaar was, daarom waren boeken zó duur dat alleen de elite het zich kon veroorloven boeken te bezitten.

Doordat het overschrijven zoveel tijd in beslag nam, is het soms letterlijk zichtbaar dat meerdere mensen aan hetzelfde boek hebben gewerkt. Aan de lettervormen in het handschrift van de *Roman van Walewein* is te zien dat dit boek werd geschreven door twee verschillende personen (twee 'handen'). Waarschijnlijk waren zij professionele **kopiïsten** die het verhaal van een ouder voorbeeld overschreven.

Vorm en taal

In de middeleeuwen werden verhalen anders weergegeven dan nu. Tegenwoordig worden boeken meestal geschreven in doorlopende regels (**proza**). Bovendien zijn boeken in eerste instantie bedoeld voor individueel, stil lezen. De middeleeuwse verhalen zijn

bijna allemaal geschreven in kolommen met vrij korte, paarsgewijs rijmende versregels. Ze waren bedoeld om voor een publiek verteld te worden en dus om naar te luisteren.

Ook de taal die in de middeleeuwen in de lage landen werd gesproken en geschreven, verschilt nogal van het Nederlands zoals wij dat nu gebruiken. Wie probeert het **Middelnederlands** hardop te lezen, zal merken dat een aantal woorden vertrouwd in de oren klinkt, maar dat veel andere woorden niet zo gemakkelijk te herkennen zijn. In sommige gevallen lijken ze op een Frans, Engels of Duits woord. Het Middelnederlandse woord voor 'paard' is 'ors', wat erg lijkt op het Engelse 'horse'. 'Joye' komt overeen met het Franse 'joie' dat 'blijdschap' betekent. En met een 'scone joncfrouwe' wordt niet bedoeld dat de dame zich vaak wast, maar dat ze mooi en knap is, zoals in het Duitse 'schön'. Ook kende het Middelnederlands naamvals vormen, zoals het Duits en het Turks nog steeds hebben. Ten slotte werden er vaak dubbele ontkenningen gebruikt ('en ... niet') zoals nog steeds in het Frans ('ne ... pas') en het Zuid-Afrikaans ('Jij moe nie huil nie.').

Het Middelnederlands klonk vaak anders dan het tegenwoordige Nederlands. Veel duidelijker nog wijkt de middeleeuwse schrijfwijze af van onze hedendaagse woordvormen. Dit is bijvoorbeeld goed te zien bij sommige lettercombinaties. In de middeleeuwen diende de letter 'e' in de uitspraak vaak als verlengingsteken van de klank die ervoor stond: het geschreven woord 'boem' werd dan uitgesproken als 'boom', 'doet' als 'dood' en 'staen' als 'staan'. De 'ij' klonk als 'ie', waardoor 'hij' werd uitgesproken als 'hie' en 'lijf' als 'lief'.

Opbouw van dit boek

Dit boek bevat elf hoofdstukken en een inleiding. In de inleiding (*Vanden coninc Arture*) is de **proloog** van de Middelnederlandse tekst opgenomen, met daarbij een samenvatting van de *Roman van Walewein*. De oorspronkelijke tekst zelf is namelijk te lang om in z'n geheel in dit boek weer te geven. In hoofdstuk 11 (de **epiloog**) worden de avonturen van Walewein afgesloten.

De oneven hoofdstukken bevatten **episoden**: dit zijn losse, opzichzelfstaande avonturen of scènes uit de *Roman van Walewein*, die worden vergezeld van commentaar in Terzijdes. In de even hoofdstukken komen enkele achtergronden van de middeleeuwse literatuur en cultuur aan de orde. De woorden die in de tekst rood gedrukt staan (als ze voor de eerste keer voorkomen), zijn achter in het boek in een begrippenlijst opgenomen.

Omdat het niet gemakkelijk is een middeleeuws handschrift te lezen, is de tekst hier afgedrukt met hedendaagse letters en leestekens. Ook de spelling is

aangepast. In de teksthofdstukken staat het verhaal in kolommen: links de tekst in het Middelnederlands en rechts een vertaling in modern Nederlands. Om de vijf verzen is een versnummer aangebracht. Doordat delen van de Middelnederlandse tekst in dit boek zijn samengevat, worden regelmatig versnummers overgeslagen.

Bij de hedendaagse vertaling is ervoor gekozen zoveel mogelijk de oorspronkelijke tekst te volgen. Maar doordat men in het Middelnederlands op een andere manier de zinnen maakte en die zinsbouw ons soms vreemd in de oren klinkt, zijn er in de vertaling soms twee of drie versregels omgedraaid. Wie voor de eerste keer een middel-

eeuws verhaal leest, kan – om het verhaal goed te begrijpen – beginnen met de vertaling. Probeer daarnaast ook de Middelnederlandse verzen hardop te lezen: onze oren begrijpen de oude taal vaak beter dan onze ogen.

De volgorde van de avonturen

In dit boekje zijn de tekst- en de contexthoofdstukken steeds met elkaar verbonden. Behalve het laatste avontuur zijn alle avonturen in chronologische volgorde geplaatst. In het oorspronkelijke verhaal ontmoet Walewein eerst de vos Roges (hoofdstuk 9) en pas daarna Ysabele (hoofdstuk 5).

Verwerking van de teksten

Achter in dit boek zijn opdrachten en vragen opgenomen. Ze zijn per hoofdstuk gerangschikt en onderverdeeld in drie categorieën.

De A-vragen controleren of het verhaal en het commentaar goed is begrepen. De B-vragen dagen uit om in het verhaal aspecten te ontdekken die in het commentaar niet zijn aangegeven. De C-vragen ten slotte vragen naar de relatie tussen de *Roman van Walewein* en andere middeleeuwse of moderne bronnen. Hiervoor kan het nodig zijn om boeken uit de (school)bibliotheek te raadplegen of via internet meer informatie te zoeken. Ook is achter in het boek informatie opgenomen die van pas kan komen voor wie – bijvoorbeeld in verband met een werkstuk – meer wil weten over Walewein, Arturliteratuur of de middeleeuwse literatuur en cultuur in het algemeen.

